

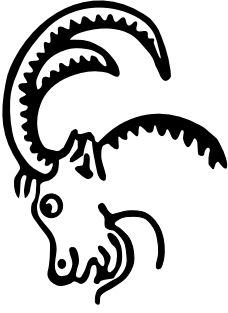

BRÛNSKE-BOCKEN

Nr 113 Maj 2015

Gruppkorsband till hushållen

BRÛNSKE-BOCKEN

ANSVARIG UTGIVARE

Birgit Södervall
0570-570 42
b.sodervall@hotmail.com

REDAKTIONSGRUPP

Leif Nyman
0570-911 17
nyman.leif@telia.com

Evy Nordensson
0570-560 98
evy.nordensson@hillking.se

GRAFISK FORM

Stefan Hensdal
0570-522 08
stefan.hensdal@gmail.com

FOTOGRAF

Första sidan:
Hornuggleungar på Skutbouden.
Foto: Maria Bylund

ANNONSPRISER

Helår-två nummer.
1/4 sida 2 000 kr
1/8 sida 1 000 kr

TRYCK

RAMSTRÖMS TRYCKERI
SUNNE

Käre läsare av Brûnske-Bocken!

Denna ledare skriver jag den 1 maj. Ute är det kyligt, men våren har kommit långt. Vitsipporna blommar vackert och björkarna skimrar i grönt. En härlig tid väntar oss efter en relativt lindrig vinter.

På Hembygdsgården är vårarbetet i gång - lövkrattningen är avklarad. Som en del av Er säkert sett, så repareras f n Vävstugans tak, som har drabbats av läckage på en ganska stor yta. Lars Johansson och Göte Nyman reparerar för fullt. Skadan på Öst-i-Byn-stugan är lagad efter sommarens tromb.

Drängstugan är ett annat bekymmer. Där har vi täckt med presenningar, eftersom även detta tak läcker. Där väntar en omfattande reparation. Denna måste dock anstå tills efter säsongen. Vi får hoppas på framgångsrika arrangemang under sommaren.

Föreningens årsmöte var välbesökt. Styrelsen fick ansvarsfrihet. Henrik Burak hade av sagt sig kassörssysslan och avtackades med blommor, liksom Bertil Wästlund, som avgick efter många år som revisor. Till ny kassör valdes Kent-Ove Gustafsson, Vikene, och till ny revisor Carina Ljungqvist, Skärnäs. Vi hälsar dem båda välkomna i verksamheten! I övrigt blev det omval över hela linjen. Tack till alla styrelsekamrater, som ställer upp för en ny mandatperiod. Det känns gott att veta, att ekonomin är stabil, eftersom vi vet, att vi har dyrbara investeringar att göra.

Den 18 april firade vi Hembygdsföreningens 70-årsjubileum med kalas på Skutboudens Restaurang. Cirka 190 personer hade bänkat sig och fick avnjuta en god supé. I pausen mellan varmrätt och kaffe bjöds deltagarna på en nostalgisk dräktparad från 1940-talet och fram till våra dagar med musik och allsång under ledning av Andreas Jonsson och Peter Wanngren, samt med inflikade historiska faktauppgifter. Varmt tack till Lillemor Hansell och alla modeller för insatsen i klädparaden! Från Husmodersföreningen fick vi en fin gåva i form av 40 stolar till sommarserveringen och dessutom dynor med hemvävt tyg till våra hårda soffor och bänkar. Tage Stahre uppvaktade med en fin spegel, som David Olsson skaffat för länge sedan. Vi tackar för gåvorna, och sänder en tacksamhetens tanke till alla idealister, som under 70 år ställt upp i olika sammanhang för föreningen!

Framför oss ligger nu sommaren med Hantverksmässa, Gammelvala och Höstmarknad. Detta är de stora arrangemangen, men ett stort arbete utförs också i det tysta. Tack vare alla ideella krafter uträttar vi storverk varje år. Tack till alla som ställer upp och hjälper till! Vi ser nu fram emot sommaren och hoppas på lagom fint väder och lyckade arrangemang. Du är välkommen till Hembygdsgården, både som besökare och som medverkande i olika aktiviteter. Vi har en hel del arbete framför oss. Tack för Dina insatser! Trevlig sommar önskar jag Dig!

Birgit Södervall

95-ÅRING I SKATTKÄRR BAKADE OBLATER SOM UNG I BRUNSKOG.

Saxat ur NWT 1957.

95-åriga änkefru Matilda Nilsson i Skattkär – Östra Fågelviks äldsta församlingsbo – var i sin ungdom med om att grädda oblater till nattvardsgången i Brunskogs kyrka. Hennes far var kyrkvård där och det kom på hans familjs lott att sörja för att det fanns oblater och att hämta nattvardsvin till kyrkan.

Fru Nilsson fyllde nyligen 95 år och blev föremål för en stor uppvaktning. Hon är född 1862 och uppväxt i Skärmnäs i Brunskog och var äldst i en syskonskara på åtta barn. Hon kommer ihåg när man byggde Brunskogs kyrka och såg hur ”Spelmans-Ola” spelade på fiol för att byggnadsarbetarna skulle orka upp med stenarna till kyrkbygget. När kyrktuppen sedan skulle placeras i tornet klättrade hennes bror upp med den. Om oblat-bakningen berättar fru Nilsson att man brukade göra en deg av vetemjöl och vatten. Oblaterna gräddades över öppen eld på ett speciellt järn, som såg ut som ett våffeljärn. ”Och far var alltid orolig för att oblaterna inte skulle räcka till, men det gjorde de allt”. Nattvardsvinet hämtade hon ibland i Vikene och ibland i Arvika. I hemmet brukade barnen sjunga körsång i stämmor medan fadern-kyrkvärden spelade på en psalmodikon.

Hon fick lära sig att arbeta hårt, som man gjorde på den tiden, och har alltifrån ungdomen varit duktig handarbeterska. Hon har vävt många fina saker, vävde också åt HemsLöjden. Virkade tills hon blev 90 år av den allra tunnaste tråd och stickar fortfarande. Ty synen är det intet fel på – hon kan ännu läsa tidningen utan hjälp av glasögonen. Fru Nilsson var gift med hemmansägaren Johan Nilsson, också han från Skärmnäs. De brukade en gård i Gryttom i Brunskog tills makarna flyttade till Skattkär 1920. Efter något år överlät de gården på en son. Maken som också var kyrkvård liksom sonen gick bort för en del år sedan. Numera vistas fru Nilsson hos sonen i Spånga och dottern i Gren i Skattkär.

Ingrid Olsson, Edane har lånat ut denna tidningsartikel från 1957 om sin farmor och det kan förtydligas att farmodern var uppväxt på Berget i Stora Skärmnäs. Ingrids farfar var kommen från Öststuga i Stora Skärmnäs. De bosatte sig på gården Norra Nolgår'n i Gryttom och fick fem barn, varav två flyttade till Amerika. Dottern Anna gifte sig och övertog hemmet och de fick sonen Gunnar, som på sin tid medverkade på Gammelvåla. Sonen Paul blev far till Ingrid och flyttade med till Skattkär, liksom dottern Edit. Ingrid är således uppväxt där och kom till Edane genom sin kokerske-tjänst på Solstickan i verksamhetens början på 1940-talet. Blev kvar genom sitt giftermål med ”Taxi-Stig”. Onekligen brås hon på sin farmor, som blev hela 97 år och Ingrid som själv i år fyller 93 år handarbetar även hon varje dag. Sköter om sitt hus och trädgårdens rabatter och är inte främmande för att hantera lien om somrarna, där så behövs.

Matilda Nilsson på 90-årsdagen

Ingrid Olsson

MINA BARNDOMSJULAR I GRYT TOM

Edith Andersson är dotter till Matilda och faster till Ingrid på föregående sida. Hon var intervjuad i Östra Fågelviks kyrkas egen tidning då hon var 89 år. Hon var yngst av syskonen i en varmt kristen bondefamilj där kyrkvårdskapet gick i arv i tre generationer och slutligen till Edith i många år i Östra Fågelvik. Familjen flyttade från Gryttom till Östra Fågelvik då Edit var 15 år. Hon berättade för kyrkoherde Margareta Olsson med en minnesskärpå som om det vore igår.

I god tid innan jul hade vi slaktat en gris och kanske en kalv. Fast slakten tyckte jag inte om – de var ju mina vänner de där djuren. Men jag måste vara med ändå och när jag sen inte ville äta köttet citerade mamma Bibeln, det stycke där det står att människan ska råda över djuren. Så då fick jag ju ge mig...

Edith minns hur viktigt det var att alla var rena och fina till jul. Pappa hade tillverkat en stor träbalja som bars in i köket och fylldes med varmt vatten och så badade hela familjen, jag som var minst först. Så här efteråt kan jag inte begripa hur de kunde åstadkomma så mycket varmvatten, säger Edith förundrad.

På julaftonen skulle det först göras fint i alla uthusen där djuren skulle ha en extra tilldelning. Också inne i stugan skulle allt göras julfint. På Ediths lott föll bland annat att putsa ljusstakarna av mässing och skura knivar och gafflar så rena att de sken. På det nyskurade golvet lyste sen på julaftonen rena trasmattor och över köksbordet lades en hemvävd linneduk. Allra sist togs julgranen in, sågades lagom hög och sattes fast i sin träfot. – Jag tyckte det var så tokigt att göra det inomhus när allt var så fint. Det var minstingen Edith som fick klä granen. Vi hade inga ljushållare, utan jag minns att jag band ihop grenarna två och två och placerade ljusen där. Att få dem att stå rakt upp var inte det lättaste. En liten silverskimrande fågel som vippade på grenarna och prydnader av kristyr minns Edith också, men så mycket annat julpynt förekom inte, säger hon. Men vad gjorde det, när alla ljusen tändes och strålade i granen. Inte heller julklappar förekom i Ediths barndomshem – och ingen tomte. Jultomte hade vi första gången när min egen dotter var liten.

Och så dukades julmaten fram: fläskkorv, potatiskorv, pressylta (fet och god mat för det här var innan det blev farligt att äta fet mat), ost, messmör - allt detta hemgjort. Därtill risgrynsgröt förstås. Däremot ingen lutfisk och ingen julskinka i nutida mening. Vi hade förstås enrisrökt skinka, men på julbordet ställde mor i stället för skinka fram grisens underkäke som hon lagat till. Sen bjöds alla stiga fram till bordet och låta sig väl smaka av all den goda maten och av allt brödet, ljust och mörkt, vetekringlor, pepparkakor och sockerringar. Men inget saffransbröd.

Ediths finaste minne av barndomens jular hör ihop med julens budskap, med Jesu födelse. När vi ätit all maten och tänt granen tog far fram postillan och läste julevangeliet. Och sen sjöng vi allihop ”O du saliga, o du heliga, nådebringande juledag...” Med spröd stämma sjunger Edith den gamla julpsalmens alla verser än en gång och är nog i minnet tillbaka där i köket i Brunskog för så många jular sedan. Den andliga sidan av julen, att Jesus kom till jorden, är det finaste minnet från min barndoms jular. Det grundlade min barnatro som jag behållit hela livet, säger hon. Vi gick och lade oss tidigt för vi skulle ju upp på juldagsmorgonen och fira julotta. Jag minns hur jag stod i fönstret och såg hur ljusen tändes det ena efter det andra i granngårdarna på juldagens morgon. Och som jag minns snöade det alltid på julnatten när jag var barn, så det var stora drivor på juldagen. Det var lång väg från Gryttom till Brunskogs kyrka, alltför långt för att gå dit på julotta i synnerhet om det snöat. I stället samlades man till julotta i skolan, i missionshuset eller hemma. Men om det var öst-anväder då kunde vi höra kyrkklockorna ringa när vi steg ut i snön på juldagsmorgonen.

Det var härligt! Julotta i kyrkan fick Edith vara med om först då hon som femtonåring flyttade med sin familj till gården Gren i Östra Fågelvik.

Edith Andersson på 90-års dag

Det var ljus överallt och fullt med folk i den lilla vackra kyrkan. Framme i koret stod vitklädda flickor med glitter i håret och sjöng så vackert, så vackert. Fast första gången jag hörde kyrkklockorna där – ja, då saknade jag allt dem i Brunskog.

Inspirerad av Ediths minnen har man återinfört seden med de vitklädda flickorna som sjunger julens sånger på juldagsmorgonen i kyrkan i Östra Fågelvik. Edith blev 98 år och dog 2003.

EN BRUNSKOGSBO BLEV 100 ÅR

Det var den nyligen avlidna Ingrid Bjarring som uppnådde den aktningvärda åldern. Hon hade haft förmånen att vara frisk både fysiskt och mentalt och haft eget boende på Pensionärshemmet i Edane fram till för två år sedan. Hon var född 1915 och har fått följa samhällets stora utveckling under så många år. Hon var född i Skillingmark, men följde efter sin syster Maja, som var den som först flyttade till Brunskog. Sedan kom också brodern Anders. De båda systrarna kom att gifta sig med två bröder, Elis och Gösta Bjarring. Ingrid kom först till Berget i Gullsbyn och fick ta hand om hushållet och barnen med allt vad det innebar. Ingrid var ännu inte fyllda 16 år och den yngsta dottern Kajsa på stället var bara 16 månader och de kom att bli goda vänner, en varm vänskap som bestod ända till slutet. Den andra dottern Britta, var 7 år. Ingrid hade lärt sig att laga mat i sitt föräldrahem, så hon räddes inte att ta sig an förtroendet att sköta matlagningen. Modern på Berget, Hanna var utbildad kokerska och hon i sin tur hjälpte folk med matlagning vid kalas. Fadern på Berget, Axel var dragspelare och speleman och även han var ofta anlitat. Ingrid mindes hur man ofta hade dans på Berget i ett stort rum ovanpå. Även logdans förekom där. Att tvätta skedde på samma sätt som man gör på Gammelvala. Man tvättade nere vid älven. Hon kom att stanna hos familjen Andersson i sex år. Nästa tjänsteställe blev Färgeråsen innan det var dags för Gullsby Herrgård. Där fanns 11 kor som Ingrid fick ha ansvar för helt och hållet, och med handmjölkning morgon och kväll. Där var mycket tjänstefolk och vid utarbete fick hon gå till dem med förtäring. Systemen Maja som gift sig med Elis, drev handelsboden på Sofielund vid Skrevet och de skötte även postgången. Posten kom med bussen till Mangskog vid middagstid och på tillbakavägen skulle posten vara sorterad och postväskorna med tillbaka, minns Ingrid. Ingrid och Gösta bodde på Annexet vid Gullsby Herrgård. År 1945 föddes sonen Russel. Gösta som tidigare varit i Amerika hade en kamrat där som hette Russel och därav fick sonen detta ovanliga förnamn. Familjen flyttade senare till Väst på Tomta i Åmot och Ingrid kom sen att jobba på Bergamon som vårdbiträde, och stannade där ända fram till pensioneringen och blev upp-vaktad med guldklocka. Som vårdbiträde fick man även vara delaktig i matlagningen och bakningen. Matleverans kom en gång i veckan från Knutssons Handelsbod i Brunsberg. Till jul skulle lutfisken lutas och det var ett väldigt ståhej med allt byte av vatten. Tisdagar och fredagar tvättade man kläder. Liksom att man bakade två dagar i veckan. Höst och vår skulle alla garderober ut och vädras. Likaså skulle det storstädas höst och vår. Ingrid skötte om Astrid Nilssons mor Teresia och mindes att Astrid ofta kom hem och hälsade på. Ingrid tyckte mycket om ”Marseilles ängel”.

Ingrid Bjarring

När Pensionärshemmet i Edane byggdes flyttade makarna dit och Ingrid var så glad för ”lyxen” med alla moderniteter. Ingrid blev några år senare änka. Det var också ett hårt slag när enda barnet Russel, den välkände och munvige polisen dog i cancer 2008. Hon har även mist ett barnbarn. Hon såg fram emot sin 100-årsdag och det stora kalaset med släkt, vänner och arbetskamrater från Bergamon. Hon planerade allt ifrån servetter till bordsplacering tillsammans med sina två barnbarn. Hon var klar i minnet in i det sista och stark, sov aldrig middag! Arbetskamrater har berättat att hon var arbetsam, om hennes humor, att hon alltid var glad och pigg. Barnbarnet Linus frågade henne efter festen hur hon summerar sitt långa liv. - ”Det har varit roligt, men det har också varit ledsamt, men mest har det varit roligt, sa hon och sken upp!” Så fick hon somna in lugnt och stilla på Vågen en månad efter sitt mål – 100 årsdagen.

MIN UPPVÄXT PÅ PRÄSTFÖSKED

Erik Engström berättar:

Nu när jag närmar mig de 90, och tänker tillbaka på åren som gått, känner jag att mitt liv kan delas i 3 delar. Jag är 1/3 Brunskoging, 1/3 Sunning och 1/3 Hammaröing.

År 1935 arrenderade min far Gunnar gården Prästfösked av Stiftsnämnden med tillhörande 60 tunnland åkerjord. Arrendet löpte på nio år och kostnaden var 500 kr/år. I arrendet ingick vedbrand och en skogsvaktare stämplade de träden. Vi bodde då i Sunne, min far körde in till Sunnemårten och köpte Bolla och Britta, våra första hästar. Dessa fick sedan traska över Fryksdalshöjden med vagn och diverse prylar. Min mor Anna, jag 8 år och mina syskon Karl 6 år och Eva 1 år fick åka lastbil med en granne som åtagit sig att köra våra möbler. Vår närmaste granne var ett original, som hette Ivar Berg. Han besökte oss dagligen första tiden och berättade att det här var en gammal prästgård och att det spökar. ”Så räkna med att separatorn går igång om nätterna”, sa han och därför var jag ganska rädd första tiden.

Jag började skolan i Vikene i andra klass, lärarinnan hette Berta Hult, en snäll och fin lärare. Sen blev det Östen Rystedt, en mycket duktig lärare men ej överdrivet snäll. Att han var en duktig lärare, märkte jag, när jag började i lite högre skolor i Sunne. Där visade det sig att mina inlärdade kunskaper av Rystedt smällde högre. Episoder jag minns från när vi var i 10-12 års åldern, var bl a en gång när vi var på väg hem från skolan, någon kom på idén att tävla om att se, vem som kissade högst mot en gärsgård. Eftersom jag var 1 år yngre än de andra, ansågs jag utan chans i tävlingen. Fick i stället uppgiften att rita resultaten och namnen på gärsgården. Allt fungerade tills en av flickorna berättade om tävlingen hemma. Föräldrarna vände sig till Rystedt, men han ville inte ta i detta utan vände sig till kyrkoherden Svartengren. Kyrkoherden skrev ett brev till oss ”syndares” föräldrar. Mamma grät och jag försökte ursäkta mig med att jag bara var bokförare. Men allt glöms ju med tiden.

Mamma handlade i Konsum, sålde smör, men bytte till sig smör från två ungarlar, som hade rykte om sig att inte vara så renliga, för halva priset. Karl och jag kom på detta, så vi grävde ner smöret i en spånhög. Mamma kom på oss, hämtade smöret, serverade det och sa ” var så god och ät”. Efter 2 år blev nymodigheten att mjölk bilen kom och hämtade mjölken. En annan gång jag fick ovett var, när jag och Karl gick till ”hemlighuset”, som hade åtta platser. När jag var klar gick jag ut och lade på kroken på dörren. Karl fick panik, kastade sig ner i dyngan och sprang in, han var före mig in och i behov av en ordentlig tvättning. Vid gränsen mot Östra Fösked växte hasselskog i ett stort område 1-2 km med 100-tals buskar 3-4 meter höga. Vi barn plockade hasselnötter och åt. Lade dem mot en sten och krossade skalet med en annan sten. Man fick passa på vid rätt tidpunkt, inte råa och inte heller för långt gångna, då förintades de. De skulle vara ljusbruna och var mycket goda.

År 1940 blev min mor sjuk, hon fick en svår hjärnblödning vid 38 års ålder. Hon fördes först till Arvika och sedan till Karlstad lasarett. Prognosen var noll ifrån början egentligen, då hon fick färdas på dessa dåliga vägar som var då. Hon fick ligga länge i Karlstad och min far var hos henne varje helg från fredag – söndag i ½ -1 år. Eftersom jag var äldst fick jag ta ansvaret för göromålen hemma. Det blev min uppgift att ta hand om ladugården med 18 kor och en del ungdjur. Tjur hade vi också, den enda i närheten. Priset var 3 kronor, 2 kronor till min far och 1 krona till mig. Besökarna gömde sig i stallet och åsåg det hela genom fönstret. Mjölkmaskin var inte tänkbar i Brunskog på den tiden utan det var handmjölkning som gällde. Grisar hade vi också som skulle utfodras. Och höns förstås. Det rann en bäck genom lindallén, den som i folkmun kallades Gustaf Frödings ”Lindarne Lee” eftersom han hade övernattat på Prästföske. I bäcken tog vi öring i en kinnekulleflaska och kunde få ett 50-tal. Dessa gav vi till hönsen ända tills min far protesterade att det smakade fisk av äggen. Min mor blev aldrig frisk sen, men Inga Persson på Kuel i Ö:a Fösked kom varje morgon och kväll och hjälpte oss med hushållsarbetet.

Militären var stationerade hos oss och tog vårt stall i besittning, kanske 1 månad och ungefär lika länge var min far i beredskapstjänst vid gränsen. När han kom hem därifrån hade han köpt med sig ½ kg glass från Glacier. Vilken smaksensation!

När jag var i 14-15 års åldern fick jag en affärsidé. Jag cyklade till torget i Arvika varje lördag med en låda på pakethållaren, i den hade jag slaktade kaniner och tuppsycklingar, som jag sålde. Kaninerna hade jag flått och var stekfärdiga, tanterna stod i kö och ville köpa och jag fick 3 kr/st. Tuppsycklingarna var huvudlösa och jag fick 2 kr/st. Det fanns ett original som övernattade i vår hölada, vi kallade honom ”Fiol-Nisse”, han bar alltid på en fiollåda. Han berättade också att han brukade spela ihop med en professor i Långvak.

Kan möjligen ha varit Lars Zetterquist? En lördag hade min bror Karl hittat på att han skulle ta sin cykel och följa med till Arvika. Då ville vår syster Eva också med, hon fick sitta på min pakethållare med kaninlådan i famnen. Efter vägen cyklade vi förbi Fiol-Nisse och när vi kommit förbi, började Karl ropa ” hej fiol-gubben”. Gubben blev rasande och började jaga oss. Karl hade inga bekymmer att cykla ifrån, men för mig gick det sämre, med Eva och kaninlådan och dessutom hoppade kedjan av. Jag sprang undan så gott det gick och vi fick ett försprång och fick på kedjan i sista stund.

Under tiden vi bodde där, var det en byggmästare Myrén från Byn, som byggde en ny ladugård som bekostades av Stiftsnämnden. Vi hade utökat till 3 hästar och 5 ibland, inräknat fölen. Ungefär 1940 införskaffades en självbindare och vi var de första som hade en sådan i Brunskog och många kom och tittade. Den kördes med 3 hästar och det var grannlaga att de gick i takt. Det odlades både havre, råg, och vete. Jag körde flera gånger till Fångnäs Kvarn och fick malt. Det som inte gick åt till foder såldes till Centralföreningen. När arrendet tog slut blev det auktion som inbringade 30.000 kronor.

Vi flyttade åter till Sunne och min far köpte jordbruksegendomen efter föräldrarna. Min dröm var att bli bonde och efter folkskolan sökte jag in till Sunne högre folkskola som var jordbruksbetonad. Men samtidigt behövde jag tjäna pengar och sökte jobb på en rörfirma där och fick 60 öre/timmen. Livet ville annorlunda. Nästa flytt blev till Karlstad och Wennbergs Rör innan jag startade en egen rörfirma. Tanken var att ha en 6-7 montörer, men bygget av Tempo blev till och det rullade på under åren och utökades till 70 anställda. Blev sen kvar i branschen hela yrkeslivet.

Mina bondedrömmar resulterade i att jag behållit mitt intresse för hästar och var under några år ordförande i Färjestads Travsällskap. Och på min Gård på Hammarö har jag hållit mig med hästar. Från Brunskogstiden har vänskapen med Bengt Nyström på Berga hållit i alla år. Bengts kunskaper om bank och jordbruk har under åren varit ett gott stöd, när olika frågor dykt upp. Att dessutom få sitta och prata Brunskogsminnen är en extra krydda.

Erik Engström - Prästföskedbo 1935 – 1944

(Hembygdsföreningen hänvisar till Bocken nr 95 där ett aktuellt skolkort från Vikene är publicerat.)

Sidobyggnader från gamla Prästfösked.

Allt från grund till tak.

**Mangskogs
Bygg & Markprodukter AB**

Tel: 0570-91011

mangskogsbyggomarkprod@telia.com

**Banken som påverkar
livsvillkor i bygden**

Vi väljer att ta beslut som gör att vi kan ge bästa möjliga service till den som bor och verkar i västra Värmland. Vår beslutsgrund är betydligt bredare än den kortsiktigt ekonomiska. Vi värnar om vår bygd. Vi tror på en god ekonomisk och social utveckling här, på en bra framtid, helt enkelt!

Välkommen in! Edane 0570-502 02

Westra Wermlands Sparbank

GÄSS OCH ANKOR

Gäss och ankor äro vattenfåglar. Man finner dem dels som husdjur, dels vilda i alla länder på den norra hemisfären; i sin föda äro de ej mycket kräsmagade af sig, utan nöja sig i vildmarken med insekter och växter, såsom husdjur få de till föda : sädeskorn, kli, potatis och skidfrukter. Båda djuren lägga ägg och äro af stort värde i hushållet, deras liggtid varar 28 till 33 dygn. Gässen och ankornas kött är mycket välsmakande, med deras fjädrar uppstoppa vi våra bolster och deras ägg tjena oss till näring.

Gåsen är betydligt större än ankan, hennes vikt är 9 till 18 skålpund, allt efter som hon matas, däremot väger ankan blott 4 till 7 skålpund. I många landtliga hushåll låter man ankäggen utkläckas af höns, hvilka, då de små ankorna krypa ut, visserligen äro något förvånade öfver barnens underliga utseende, men dock visa sig som goda mödrar. Ganska putslustiga rulta de små oviga djuren bredvid den så mycket sysselsatta och omsorgsfulla hönan, men nalkas hon en damm med den lilla skaran, då öfvergiva de eljest sediga kycklingarne med ett gladt pip, pip sin moder och roa sig på vattnet. Tröstlös går hönan då omkring på stranden, ty hon vet det ju icke, att hon uppfödt små ankor, och försöker genom att locka återkalla sina olydiga barn.

Om gåsen ej till sin natur
Kan räknas till de kloka ”djur,”
Hon mycket nyttig är ändå
Och har beundrare ej få
Utaf sitt kött som smaklig spis:
Det lagas ju på många vis,
Och lefver, fötter - allt är godt,
Så och dess hvita, lösa flott,
Och på dess dun du slumrar in,
Ock skriver med dess penna fin.

Herr ankbond och fru anka gå
Vid stranden utaf insjö blå,
Och efter dem på samma stråt
De gula barnen följas åt.
Så snart de se den klara vik,
De ge upp gälla glädjeskrik
Och skynda fram till far och mor
Och spörja med sin ifver stor:
”Ack, få vi lof att bada der?”
Och lof de få, och fröjd det är.

Ur Reynolds barnbok

Gick du i Brunsbergs skola åren 1952 - 53?

Teckning av Sune Landmark

En pärm "Min Hembygd" med uppsatser och teckningar gjorda av Göran Hagegårds elever finns på hembygdsföreningens kontor att titta i. Den kommer också att finnas utlagd i Museét under Gammelvala. Intressant läsning!

Svensktillverkade kyl- och frysrum från
DIN EGEN FABRIK!

FINNEBÄCKS är Sveriges ledande producent av kyl- och frysrum.
Med våra kompletta byggsatser får du lättmonterade, välisolerade rum för alla miljöer och behov.
Du ställer kraven, vi öppnar dörrarna till "din egen fabrik".

 FINNEBÄCKS
www.finnebacks.se

Hårverkstan i Vikene

Ring för tidsbokning!
Öppet även kväll och helg.

Jag finns i verkstaden i Vikene,
mellan affären och kyrkan.

073 998 20 40

Hembygdsföreninge

Birgit Södervall tackar Christina Kuhlin för gåvan till hembygdsföreningen.

Stilig Leif Nyman i Brunskogsdräkt som invigdes 1965.

Kaj Werme i 80-tals kostym.

ngens 70-års jubileum

Anna Nyström trivs i mannekängrollen.

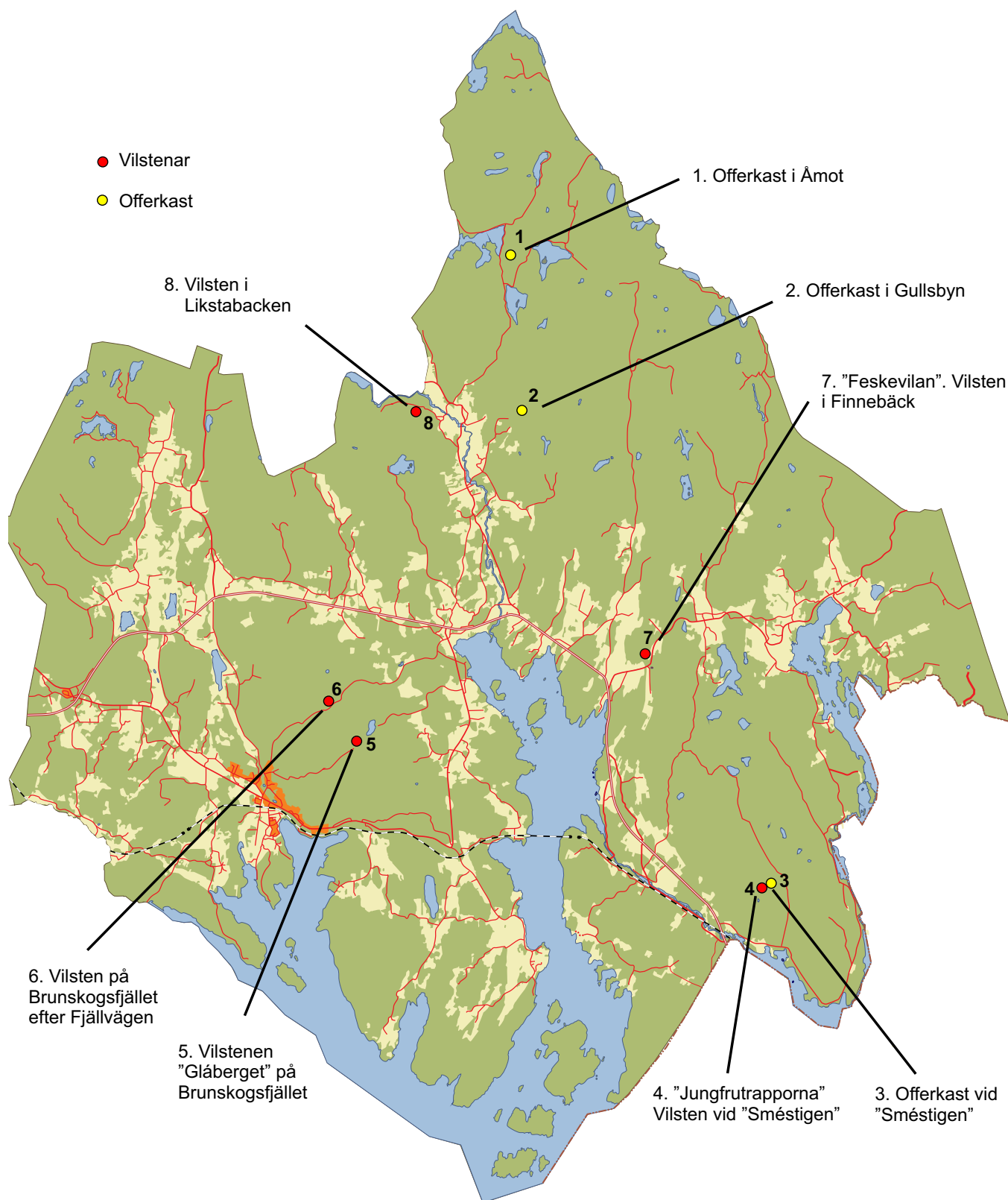

Nestorn Herman Olsson.

Hanna Schander-Haglund i klänning från 1960-talet.

OFFERKAST OCH VILSTENAR

OFFERKAST är enligt Svenskt folklivslexikon samma företeelse ute i naturen som offerrös, riskast, skamhög, våle och varpa. Offerkastet är en plats där något speciellt inträffat. En plats där någon dött en oväntad eller våldsam död, ett mord eller annat brott inträffat. För att hedra den olycklige, uttrycka avsky för ett brott eller påminna sig det som hänt lade man stenar och pinnar i en hög på platsen och varje gång man passerade, kastade man en sten eller pinne på högen.

Offerkastet låg nästan alltid vid en stig eller väg där människor ofta passerade. Nya vägar och stigar har dock numera för det mesta gjort att offerkastet ligger bortglömt och svårhittat. Offerkast räknas som fornlämningar ofta med mycket hög ålder.

I Brunskog finns, som jag känner till, två offerrösen och ett vål. Har du något att öka på min kunskap med, hoppas jag att du hör av dej.

På älgjakt med Åmått's jaktlag 1954 passerade jag för första gången ett offerrös. Det låg nära stigen och alla kallade det offerrös. Jag blev tillsagd att förse mej med en sten och vi kastade våra stenar eller pinnar när vi passerade högen. Ingen visste anledningen till seden men även de äldsta i jaktlaget bekräftade att de alltid gjort så.

Stigen vi följde gick från Åmått (jag skriver Åmått för då stavades bynamnet så) förbi Abborrtjärnet och norrut över höjden öster om S Baksjön. Efter ca 500 m, upp på höjden, nära högsta punkten låg offerröset. Nu är stigen sedan länge övergiven till förmån för mer lättframkomliga vägar. Men lyfter man på översta mosskiktet ligger mängden av småsten kvar i högen.

Mellan Kistbråten i Gullsbyn och Siljas koja vid Granhöjden fanns förr en väl använd stig. Sen Alf Silja bosatt sej i kojans blev det hans kortaste väg till handelsboden. (Bengt Nyström berättar om Alf Silja i nr 107 av Bocken). Fritz Nilsson i Gullsbyn talade om att vid den stigen fanns ett offerrös och gav mej uppgifter om platsen så att det kunde komma med bland hembygdsföreningens uppgifter på särtrycket kartan som kom ut 1971. Efter Fritz' beskrivning prickade jag in offerröset på kartan per telefon. Det visade sej stämman bra för i höstas när vi skulle försöka återfinna röset fanns det på plats. Nu utan närhet till stig men identifierbart på grund av mängden småsten.

I motsats till de hittills nämnda offerkasterna finns till det tredje en alldeles säker anledning att det kom till.

Det är ett skamvål över ett brott som inträffade år 1882. Vid "Sme'stigen" – stigen mellan Moriansfors och Rinnefors förgrep sej en man vid Brunsbergs bruk, som förmedlade handlingar mellan brukskontoret, Moriansfors och Rinnefors, mot en kvinna från Brunsberg. Våldtäkten ledde till att kvinnan blev gravid och födde en förstånds handikappad pojke.

Kvinnans bror arbetade som båtkarl och tog efternamnet Skut. Några år senare står namnet Skut även för hans syskon i kyrkböckerna och namnet på offerkastet blev Skutvålet.

Karl Adolfsson "Ala", Brunsberg berättade för mej om offerkastet i slutet av 1960-talet. Stigen syntes på den tiden tydligt men en skogsavverkning hade skingrat stenarna i Skutvålet.

Offerkastet mellan Kistbråten i Gullsbyn och Siljas koja vid Granhöjden

VILSTENAR. Vid Sme´stigen mindre än 100 meter från Skutvålet låg vilstenen Jungfru-trapporna. Det var en vilplats för trötta vandrare längs stigen Moriansfors – Rinnefors. ”Ala” berättade att namnet var mycket gammalt och ingen sa sig veta något om anledningen till namnet. Han beskrev platsen som en låg stenbänk alldeles där den långa uppforsbacken från Moriansfors var avklarad. Initialerna PF var inhuggna i en av stenarna. Platsen förstördes vid skogsavverkning på 1950-talet.

Den mest kända vilplatsen är ”Gla´berget” på toppen av Brunskogsfjället vid gamla vägen Edane – Prästtjärnet- Brunskogs kyrka. Sigurd Sandström berättade om platsen och hur äldre människor i hans ungdom beskrev lyckan att väl framme vid Gla´berget få sitta ner och äta matsäcken, antingen på väg till kyrkan eller på hemväg från den.

En annan vilsten på Brunskogsfjället finns vid bilvägen Edane – Vikene, cirka 200 meter väster om milstolpen uppe på höjden. Där inbjuder en lång berghäll vandraren att sitta ner till en stunds vila.

Namnet på vilstenen ”Feskevilan ” ovanför Övre Lycka i Finnebäck längs gamla vägen mot Toltan, berättar själv i vilket ärende man är ute när man behöver slå sig ner. Vila efter vandringen ner till sjön Värmeln, fiskedagen och första rejäla backarna på hemvägen var säkert välförtjänt, även om god fiskelycka kunde göra stegen lättare.

Vilstenen i Likstabacken väster om Lövåsen i Åmått har en helt annan bakgrund. Enligt traditionen härstammar namnet från tiden innan Mangskog hade egen kyrka och vissa tider på året måste man bära kistorna med sina avlidna hela vägen till Brunskogs kyrka. Strax innan man kom fram till västra och östra Lövåsen i Åmått satte man ner kistan på en sten i Likstabacken för att vila och kanske byta bärare. De tre sista bokstäverna i ordet ”Liksta” har samma betydelse som i Rennsta, Fryksta och Vinterstan. Orddelen innebär stanna till, ta i land (Vinterstan), slut på sjön Rinnen (Rennsta), slut på sjön Fryken (Fryksta).

Du är välkommen med uppgifter om fler offerkast och vilstenar. I nästa nummer av Bocken redovisas bl a ett offerkast i Bjurbäcken och en vilplats i Tobyn, Mangskog.

Leif Nyman

Vilstenen vid Fjällvägen mellan Vikene och Edane.

MYTER OM GLAS OCH TRÄ I GAMLA FÖNSTER. DEL 2 AV 2

De många hundra fönsterbågar min hustru Karin och jag renoverat, har gett anledning att försöka förstå varför en del mycket gamla bågar var grå på ytan, men i ett utmärkt skick efter nerslipning. Årsringarna betyder nog mindre än kådinnehållet! Vi har sett bågar med 2-4 mm mellanårsringarna som varit i ett perfekt skick! Men man kan ju fundera: Förr högg man skogen vintertid, när trädet vilade och innehöll minimalt med vatten och därmed närsalter. Virket sågades före sommaren och fick lufttorka i lugn och ro.

Statens Byggnadsstyrelse utfärdade på sin tid kvalitetsbestämmelser för virke som användes i statliga sammanhang. Bl.a. föreskrev man: rotstock av fura, inte våtlagrad, sågat före sommaren, lagrad ute till vintern, därefter ett år i magasin. För fönster skrev man: Kärnsidan utåt, hög extraktivämnehåll (kåda) minst 5 årsringar per 10 cm, hög densitet min 500 kg/m³ vid 12 % fukthalt.

Att enbart årsringarnas täthet är avgörande är alltså också en myt!

Numera avverkas det året om, stocken ligger på sågbordet inom någon månad och virket vidare direkt till virkestorken och skall vara torrt på ett dygn eller mindre. Jag har svårt att tro att cellulosa-cellerna inte tar skada av detta och att inte närsalter, som inte avdunstar, blir en bra grogrund för svamp och röta. Det är min enkla fundering! Men det kan också vara intressant att se hur trä beter sej efter det har sågats!

Beroende på var i stockens tvärsnitt brädan sågas, får den olika egenskaper och beter sej helt olika. Gamla fönsterbågar har nästan genomgående årsringar tvärs i änden! Stabilt trä!

Vidstående enkla skisser visar hur årsringarna påverkar virkets naturliga rörelser. Den mest stabila brädan är den som sågas radiellt mot mörgen! De övriga kupar sej eller vinkelförändras.

Vad det gäller brädfodring kan det vara på sin plats att ge ett tips: Brädan skall sättas med ”ryggen ut” och toppen ner. Hur vet jag vad som är topp? Jo, ytlisorna är alltid riktade mot toppen! Känn med fingret så bli det rätt. Då blir vattenavrinningen allra bäst och därmed mindre fuktupptag i en rödfärgad panel!

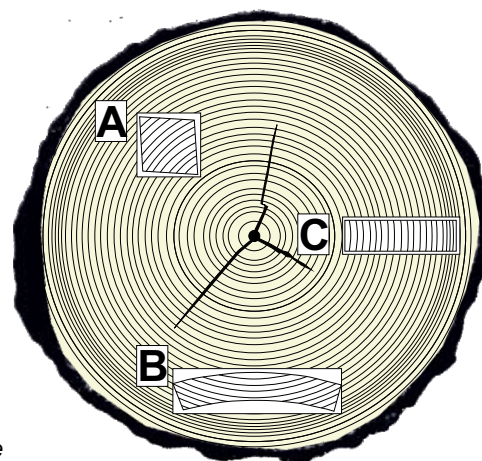
Jag tänkte fortsätta serien med litet historik – hur fönsters utseende har förändrats, nomenklaturen och något om hur fönsterhakar och beslag har utvecklats. Och senare kanske något om renovering och underhåll?

Owe i Krokstad

Träets rörelser, svällning och krympning, är i tangentiell led dubbelt så stor som i radiell riktning. Detta medför att virken formförändras när de sväller eller krymper men i olika grad beroende på hur virket utsågas i stocken.

En kvadratisk sektion enligt A blir som figuren visar en romb när den krymper. En bräda enligt B, får ett böjt tvärsnitt vid torkning, alltid med den konvexa sidan mot stockens centrum.

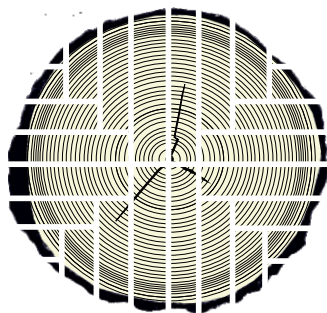
Bräda enligt C krymper också, men utan att den formförändras. Bräda C är således bättre än bräda B.

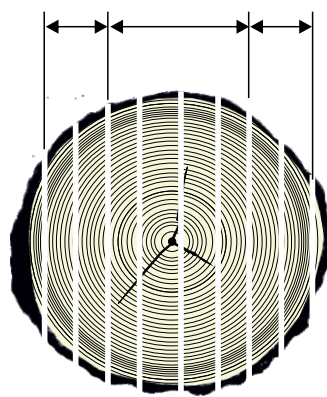
Centrumutbyte

Sidoutbyte

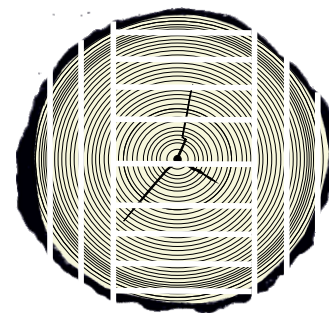
Sidoutbyte

Kvarterssågning är en metod att såga så att de flesta bräderna får samma karaktär som bräda C ovan.

Genomsågning ger några relativt formstabila brädor från centrumutbytet och ungefär lika många med kupningstendenser från sidoutbytet.

Blocksågning ger maximalt antal brädor som kupar sig.

EFTERLYSNING

Känner Du någon av spelmännen på bilden? Klarinettblåsaren är Per i Norra Skålsjöhaget, men de andra är okända, liksom platsen för fotot.

Per kom från Eda, gick i snickarlära hos bröderna Eriksson i Taserud och blev sedan polerare vid pianofabriken i Arvika. Siv Lindell i Edane är hans dotterdotter.

I förra Bocken (nr 112) ville vi ha hjälp med att identifiera en del okända besökspersoner på ett foto från Solstickan.

Elvy Norberg och Sven Pettersson var överens om att kvinnorna bredvid diakonissan Elsa Erling var grannar till Solstickan, Aina Johansson och hennes mor Matilda.

På årsmötet uppmärksammades Lillemor Hansell för att hon arbetat 25 år i föreningen. Blommor och paket överlämnades.

”Låt bli mig, jag skriker, jag slår till dig med förklädsbandet” sa flickan till gossen.

BILDFRÅGA I ARVIKA NYHETER

Sofielund, Vikenc - Brunskog 7 aug. 1913.

Vilka är flickorna runt Alfred Ekstam? Det undrar Anna-Lisa Andersson Manghagen, Mangskog. ”Luffartrion” tackar er samtliga så mycket för senast! står det på vykortet, men vem har skickat det och vem är Anton.

Anton Barring bodde 1913 på Sofielund och var 18 år och hans syster Alma Elisabeth var 21 år. Anton fotograf och Alma-Lisa skickade vykortet från Sofielund, där poststationen fanns med poststämpeln Mangeln.

Kanske är flickan på ”skyggårn” Alma-Lisa, men vilka är de andra två?

”Tack för i fjol”, sa tiggaren när han kom tillbaka redan andra dagen.

Hemvävt tyg säljes:

Material till kvinnlig Brunskogsdräkt.
Hemvävt tyg till komplett Brunsskogsdräkt
säljes.

Kontakta Brita Rinnsjö, Årnäs, Längan 3,
67194 Brunskog.

Telefon;0570/52103.

Henrys

BYGGMATERIAL

Långvaksvägen 10 . Arvika
0570-500 26 info@henrysbygg.se
Öppettider:
Vardagar 7-17, Lörd 9 -13
www.woody.se/arvika

Woody
BYGGHANDEL

Jösse Härads dräkt

(storl. XS - S) ungdom
Kjol: midja ca. 62 cm, längd 77 cm
Randig väst: midja 68 cm
Vit skjorta m. vitt broderi: längd 64
Förkläde vitt broderat
Blå hätta. Broderad sjalett.
Finns att prova i Brunskog
Pris: 3.000:-

Anki Andersson Rydberg 0570-77 20 20

MOELVEN®

Moelven Edanesågen AB

Skogsägare !

Ta gärna kontakt med oss när det gäller avverkning, skogsvård eller andra skogliga frågor.

Välkommen !

*Skutboddens
Restaurang*

Skutboddens Restaurang hälsar er välkomna till

Morsdags- buffé

31 Maj
från kl 13.00

Välkomna önskar Linda-Marie med personal
Tel: 0570-521 35
skutbouden@telia.com

Mikaels Skog- o Grävtjänst
Brunskog

Ombesörjer grävning,
dumper- och lastbils-
transporter samt skogs-
röjningsarbete

Kontaktperson
Mikael Gustavsson
Mobil: 073-049 17 30

Brunskogs Elektriska
Edane Rör AB

671 70 EDANE

**Vi utför de flesta
former av installationer
inom EI & VVS**

0570-501 87(EI)
0570-502 00 (VVS)

Kalendarium

Drängstugans kaffeservering

Öppet: kl 13 - 18. Telefon till kaffestugan 0570-522 70.

Helger:

30-31 maj, 6 - 7, 13 - 14, 20 - 21 juni, 15 - 16, 22 - 23 och 29 - 30 augusti.

Dagligen:

22 juni - 16 juli, 26 juli - 9 augusti.

Stängt fredag 17 juli och under Gammelvala 18 - 25 juli.

Med reservation för ändringar.

Handelsboden

Helger:

30-31 maj, 6 - 7, 13 - 14, 20 - 21 juni, 1 - 2, 8 - 9, 15 - 16, 22 - 23 och 29 - 30 augusti.

Dagligen:

22 juni - 26 juli

Med reservation för ändringar.

Evenemang 2015

Hantverksmässa

26-28 juni

Rally Edane - Team Westom

11 juli

Gammelvala

18-25 juli

Höstmarknad

12 -13 september

Julmarknad

21 -22 november

Brunskogs Husmodersförening.

Du som vill arbeta i Husmodersföreningens styrelse är hjärtligt välkommen att anmäla Dig hos Anna Lena Nilsson, 0570-523 15.

Vill du hjälpa till under Gammelvala?

Det kan vara någon dag eller några timmar en dag. Kontakta kontoret 0570-522 08.

Vill du bli medlem?

Medlemsavgift är 100 kr och betalas in på bankgiro nr 849-90 22.

Uppge namn och fullständig adress så att vi kan registrera Er. Välkommen!

Nästa Bock kommer i nov 2015.

Vill du medverka så skicka in ditt material till kontoret.

Brunskogs Hembygdsförening, Skutbouden, 671 94 Brunskog.

E-post: info@gammelvala.se

Ramström

Välkommen till din
Coop Nära-butik i Vikene!

Hos oss kan du tanka dygnet runt

Vi säljer Svenska Spels lotter

Apoteksombud

Ombud för Schenker och DHL

Telefon: 0570-520 13

Våra öppettider:

Mån - fre 9 - 19

Lördag 9 - 18

Söndag 12 - 18

**BLI MEDLEM -
MERA FÖRMÅNER.**

coop nära

Vikene, en del av **KONSUM VÄRMLAND**

Från Brunskog
till hela Värmland

För mer information ring 0570-509 09

eller besök vår hemsida www.brunskogs.se

Brunskogs
försäkringsbolag